

Kdaj je bil Trubar v Loki?

Spisal L. Pintar.

o vprašanje se je že enkrat v „Lj. Zvonu“ pretresalo, torej ne bo neumestno, če se tudi ta novi dodatek objavi v „Ljublj. Zvonu“.

Po naših slovstvenih zgodovinah čitamo letnico 1540. (Glaser I, 93: „V duhovnika posvečen služboval je [Tr.] leta 1540 v Loki pri Zidanem mostu“.) Toda posezimo nekoliko nazaj!

Schnurrer je bil po izvirnih listinah, ki se nahajajo v vseučilišni registraturi v Tubingi, sestavil svoje delo „Slavischer Bücherdruck in Württemberg im 16. Jahrhundert“ in je izdal to knjigo leta 1799. V tej Schnurrerjevi knjižici čitamo: „Der Bischof (sc. Petr. Bonhomo) nahm ihn in seine Cantorey auf und verschaffte ihm 1527 eine Pfründe zu Lagkh bey Ratschach“. — Skoraj bi se lahko vprašali, zakaj ne bi kar naravnost in brezpogojno verjeli temu poroku, ki je baje črpal iz izvirnih listin? — (Toda ni dognano, da li dotične listine sploh kaj vedo ali govore o Trubarju, predno je bil izgnan na Nemško.) —

Za Schnurrerjem pride Sillem, ki je leta 1861 izdal knjižico: „Primus Truber der Reformator Krains“. — Ta je poročilo prejšnjega že nekaj popravljaj, četudi ne ravno glede letnice; na 19. strani namreč piše: „Derselbe (sc. Bischof Bonomo) nahm ihn in seine Cantorei auf und verschaffte ihm 1527 eine Pfründe zu Lack, einer Herrschaft in Krain, die dem Bischof von Freising zugehörte“. Kako je prišel Sillem do te zmote, da je zamenil Loko pri Zidanem mostu s Škofjo Loko? — — Prvič je Loka ob Sori, ker je mesto, in kot nekdanja last brižinskih škofov dosti bolj znana negoli Loka ob Savi. Drugič ga je pa utegnilo k temu napeljati neko poročilo Valvasorjevo, ki (XI, 36) tako-le piše: „Die Klosterfrauen von Bischoflack mussten denen Lutherischen oder Evangelischen Pfarrherrn die Unterhaltung und Besoldung schaffen und zinsen, unter welchen einer mit Namen Truber war, welchen nachfolglich der Bischoff von Freising verjagte und in das Elend trieb“. — Da se je Sillem popolnoma prepustil vtisu tega Valvasorjevega poročila, je razvidno iz njegovih besed na prihodnji (20.) strani, kjer piše tako: „Truber zog sich auf seine Pfarrei in Lack

zurück, allein der Bischoff von Freising ließ ihn dasselbst ausweisen; dasselbe widerfährt ihm auf den Pfarreien Tüffers (*sic!*) und Rathsach“. — In na isti strani pod črto v opombi je navedel iz Valvasorja (VII, 437) Trubarjev podpis iz nekega pisma do kranjskih stanov; ta podpis se glasi: „Pr. Tr. gewesener ordentlich beruffen-praesentirt- und confirmirter Thumbherr zu Laybach, Pfarrer zu Lack bey Ratschach, zu Tüffer und in St. Bartholomae Feld...“ etc. Svojemu nazoru zvest Sillem ni mogel drugače, nego da je tudi ta citat popravil, oziroma pokvaril, postavivši vejico med besedi „Lack“ in „bei“; on namreč citira: „Pfarrer zu Lack, bei Ratschach“ — češ kakor da je bil Trubar ne le župnik v Loki, ampak tudi v (ozir. pri) Radečah. — Sicer pa, če je Valvasorjevo poročilo glede škofjeloških razmer resnično, se vendar bržkone utegne nanašati le na Felicijana Trubarja, ne pa na njegovega očeta Primoža, ali pa še na kakega drugega, dalje neznanega Trubarja, kajti o znamenitem Primožu bi bil Valvasor javeljne rabil izraz „*einer* mit Namen Truber“.

Najmarljivejši raziskovalec protestantske dobe je bil Elze. Ta se je v svojih starejših spisih (Die Superintendenten 1863, Paul Wiener 1882, Primus Truber und die Reformation in Krain [Real-Encyklopaedie für Theologie und Kirche XVI, 56] 1885) glede našega vprašanja sukal vedno le okrog letnice 1530. Toda leta 1894 je bil že izpremenil svoje mnenje o Trubarjevem župnikovanju v Loki, kajti v životopisu Primoža Trubarja (Allgemeine deutsche Biographie 38. zv., str. 669) piše: „Im Jahre 1540 hatte Truber neben seiner Caplanei in Cilli noch die Pfarrei St. Helena zu Lack (bei Ratschach) in Untersteier erhalten“. Bržkone je bil dobil od katere strani opozorilo na one članke, ki sta jih v 4. tečaju „Ljubljanskega Zvona“ priobčila Žvab in Fekonja. Prvi je namreč na 43. strani imenovanega letnika na podlagi nekaterih izpiskov iz starih tržaških listin priobčil Jennerjevo sodbo, češ da je Trubar leta 1541 ostavil Trst ter šel župnikovat v Log [recte v Loko!]. Fekonja je pa potem na 99. strani ravno istega letnika, opiraje se na Gajšnikovo „Topographia archiparochiae Tyberiensis“ in na Orožnovo „Das Dekanat Tüffer“, pripomnil, da je bil Trubar leta 1540 v Loki umeščen (inauguratus) in da je 9. avgusta 1541 še tam bival. Da je bil Trubar šele leta 1540 v Loki za župnika umeščen, to je pač pomota! Fekonja sam se je pozneje v „Lj. Zvonu“ X. 480 bolj previdno izrazil rekoč: „Leta 1540 je vendar moral iti na svojo faro v Loki ter je bil zajedno oskrbnik Laške fare (l. 1541), pa še vedno tudi

beneficijata Celjski (l. 1532—1542)“; to bi se namreč dalo tudi tako razumeti, da je bil Trubar že dalj časa loški župnik, da je pa dal svojo faro upravljati po namestniku in da je zdaj leta 1540 moral sam osebno prevzeti upraviteljstvo Loške fare(?). — Elze ni dolgo vztrajal pri preneglo izpremenjenem nazoru ter se je že par let nato (1897) začel zopet približevati prvotnemu naziranju. V zbirki Primož Trubarjevih pisem, ki je izišla kot 215. publikacija literarnega društva stuttgartskega, je dal namreč v dodatku ponatisniti neko listino, datirano „Tüffer 22. Juni 1533“, ki se začenja z besedami: „Nos Primus Trubar **plebanus in Lockha**, tunc temporis vicarius in Tiffer“. Ponatisniti pa jo je dal s tem namenom, da bi ž njo dokazal, da je napačno ono mnenje, ki je bilo v zadnjem času zavladalo, češ da je dobil Trubar izpraznjeno župnijsko mesto v Loki šele l. 1540. — Kakor je iz te listine razvidno, je bil l. 1533 Trubar že loški župnik. — Našel se je pa tudi dokaz, da je to bil že tudi tri leta prej, namreč leta 1530. Ker je zanimivo izvedeti, kako da sem do tega dokazila prišel, hočem zopet poseči nekoliko v stran. — Izmed najzanimivejših knjig iz protestantske dobe je Trubarjev „Catechismus s dveima islagama“ (1575), ker je najti v njem tudi marsikaterih podatkov o tedanjih razmerah po Slovenskem. Kakor je Luter izprva zlasti preganjal tedanjo zlorabo cerkvenih odpustkov, tako se je Trubar posebno razvnel in ogorčeval zoper nepošteno, iz dobičkolovstva izvirajoče ustanavljanje božjih potov, zoper romanje, če se ž njim izrablja nevednost preprostega ljudstva in potuha daje pohajkovanju in razuzdanosti. Tako n. pr. pripoveduje na 242. strani imenovane knjige, da je pred 28 leti (to bi bilo 1547) „Vlublani pridigal fuper tu Rumane na to Gorizhansko Gorro“¹⁾, in na 202. strani čitamo tale ogovor: „Natu vi mui lubi Crainzi inu Sloveni, vas fveiftu opominam inu na Boshym meiftu proßim, fpumnite inu vprashajte, skufi koga, koku inu kadai fo le te ene noue Cerque v nashih deshelah per nashyh zhaßih inu pumnenu gori prishle, fo fefydane inu k nim tulikain blaga prishlu inu perneßlu. Koker na tei Gorri per Gorici, per Gornim Gradu, pod Gradzom nad Lublana, ²⁾ Na Sileuici, Nad Lashkim, na Bruniki, Na Kumi inu drugdi. Ne fo li vse te ifte Cerque, le od tih Hudizheuih leshniuih Bab gori prishle? H timu fo ty Fary, Menihi, Cehmoshtri inn Meshnary fa volo nih tre-

¹⁾ t. j. menda Sv. gora pri Gorici — javeljne da naša Šmarna gora pri Goričanah.

²⁾ t. j. bržčas Dóbrova med Polhovim Gradcem in Ljubljano. Primeri Valvasor E. d. H. Kr., VIII, 819.

buha redle pomagali" etc. — Potem navaja splošno razne mežnarske goljufije in posebej nesramno pobožnjaško počenjanje, ki se je vršilo pri Novi Štifti¹⁾ na Tiroseku blizu Gornjega grada. Naposled pa napravi takov sklep: „Od take hudobe lotrye goluffye Malikouane inu tudi od te velike Curbarye, pyanftua, Vboya inu vfe shlaht pibirye, kir fo fe per tacih Cerquah, f tem Rumanem Scryshihoiennem igodile inu fe she fdai gode, bi mi mogli ene velike Buqui, katere bi ne mögel oben Rymski offel nefti, napiffati. Od tiga v ti **nashi Poftilli**, v ti osmi Nedeli po S. Troyci vezh naidete". —

Katera je ta „naša postila"? Spangenberg-Krell-Jurišičeva to ne more biti, in Lutrova v Primož Trubarjevem prevodu tudi ne, kajti ta prevod je Trubar dogotovil šele tri dni pred svojo smrtjo (1586), a na svetlo ga je dal šele njegov sin Felicijan 9 let po očetovi smrti (1595). O kaki drugi slovenski ali Trubarjevi postili pa ni nič znanega. —

Tukaj je treba pomisliti, da je bil Trubar tudi vrhovni voditelj Ungnadovega takozvanega „biblijskega zavoda", ki je imel oskrbovati ne le slovenske, ampak tudi hrvaške knjige, in sicer v dvojnem črkopisu (v cirilici in v glagolici). Kot vrhovni voditelj Ungnadovega zavoda je torej mogel Trubar imenovati naše, kar se je na tem zavodu dalo na svetlo, dasi sta hrvaške knjige oskrbovala Štepan Konzul in Anton ab Alexandro, a predgovore je ž njima vred podpisaval i Trubar (podpisani so v sledečem redu: „Podložni (umiljeni) sluge: Primuž Truber Kranjac. Anton Dalmatin. Stipan Istrijan"). Ta „naša postila" je torej ona, ki sta jo imenovana dva glagoljaša priredila in ki je izišla v Tubingi leta 1562 (30. oktobra) z naslovom: „Postila to jest kratko istlmačenje vsih nedeljskih Evanjeliov i poglaviteih Prazdnikov, skrozi vse Leto, sada najprvo Hrvatskimi slovi štampana" (v glagolici). —

Čemu razpravljam to tako obširno? Pokazati hočem, da je gotovo Trubar te hrvaške knjige tudi po vsebini natančno poznal, če se je v svojih spisih nanje skliceval, in da je morda Ungnadova trditev „das herr Primus weder die crabatisch noch cirulisch sprach gar nit khan" (Kostrenčič, 132) vendar le nekoliko pretirana. —

Vrnimo se k stvari. Poiskal sem v glagolski postili 8. nedeljo po sv. Trojici ter našel ondi na 119. listu res ono mesto, ki se Trubar na 204. strani svojega „Catehisma s dueima islagama" nanje

¹⁾ O tem obširneje v predgovoru knjige „Prvi del novoga testamenta, vatom jesu svi četiri evangjilisti" etc. V Tubingi 1562 (izdaja v glagolici). —

sklicuje. Naj sledi tukaj v gajico transkribirano, opomnim pa, da sem si pri transkribiranju glede ločil in vélikih začetnic dovolil nekaj potrebnih izprememb ter opustil zaznamenovanje poluglasnika.

* * *

Evo besedilo postile:

Pred 32, v **godištu 1530**, kada v Loki poli Radučaja Primus Trubar plebanus bê, biše gorê nad Kompolom u vinogradih jedna baba, ta se sveta činjaše govoreći, da sveti Sebastian i sveti Rok vsaku noć k' njoj prihodita, š nju govoreći i zapovidajući, da se njima na toj gori nad Kompolom i Semarštini¹⁾ jedna crikva učini i uzida, ako to ne učine, tako hoćeta svrh ljudi i svrh živinu takov pomor i kugu poslati, da malo ljudi i živine žive ostane, ona hoćeta takoje sve vinograde i polje s toču ili gradom potleći. Ovakovim babskim djavlim besedam oni priprosti ljudi jesu verovali, i oni tudje od lisa i iz dasak učiniše jednu kapelicu i počehu ondê mise služiti, živinu i drugo blago i dari prinašati i ofrati i pripravlati kamenje k' zidanju. Ali Primus Trubar ovakovomu zidanju i darom moćno suprotiva pripovidaše i govoraše, cić toga hotiahu ga popi i crikveni vladavci na šemarskoj gori pogubiti, tako da mu biše sila pobegnuti. Potom posla njegova vikara gospodina Bartolomêja Rugilna k' toj babi, da ju pita, v' koi uri i v kakovoj spodobi ova dva svetca k' njoj prihodita. Na to ona odgovori, v' pol noći vazda dva lipa črna muža k njoj prihajata. H tomu gospodin Bartolomêj reče: ne moj govoriti, da jesta črna, nego bêla, jere djavli črni jesu, a sveti paki jesu bêli. Ona odgovori: takoje gospodine, ja hoću reći da jesta bêla. — Prem ovako jedna druga baba hotiaše imeti, da bi se tretja crikva gorê na Bruniki poli Trih Krali zidala. Blizu njegova rojenoga doma poli Rastčičê jest jedna crikva dêve Marije, zove se na Šilevici;²⁾ ondê se jest Margareta Hudakončevka i jedan njegov stric Grgor Trubar jedna očita bludnica, koi biše ime Katarina Šavleča, i jedna vdovica mlinar. Ovi tri se takoje vazda svećahu i govorahu, kako se njim

¹⁾ Šmarčna pri Boštanju, Kompolje (Gimpel), Sv. Trije kralji na Bruniku — vse v Radeški okolici.

²⁾ Slevica vas in podružnica pri Vélikih Laščah, znana po Stritarjevi pesmi „Turki na Slevici“. Kdaj so Turki razrušili to proslulo Hudakončevkino božjo pot? Vsekako v prvi polovici 16. stoletja. Primeri Valvasorja E. d. H. K. XI. 432.: „Als im Jahr 1528 im Heumonat die Türken starck in Crain eingefallen, haben sie um Ortenegg herum alle Dörffer abgebrannt und greulich gewütet. Im Merzen 1546 Jahrs kamen sie wieder, fengten, brenneten und mordeten.“ —

děva Marija prikazuje i hoće iměti, da se njoj na Šilevci jedan molstir koludricam vzida, s ovim govorenjem jesu takoje crikvi dosta vsakoga blaga donesli i ofrali. Od ovoga popi i crikveni vladavci jesu dobro uživali i pri tom zal konac vazeše. Plebanuš ove iste crikve od svoga svaka ubijen bē. Crikvenščake Turci u hitiše, njegova strica Grgura jedno drivo ubi, Hudakončevka hodeći uvah¹⁾ nitkore ne zna kada umrē. Prem ovako crikva na Svetoj gorē poli Goricē takoje od jedne djavle babe gorē pride i vse ostale crikve na gorah. Nato biškupi popi i neka gospoda mlče, kad od ovakovih djavlih dari dosta messa h kuhanju imaju. Ali djaval jih (kad ovakovimu sagrišeniju i himbē mlče, suprotiva ne prepovidaju i ne brane) hoće takoje kuhati v' paklu va vėki, ako se k' Bogu ne obrate i za vrime prave pokore ne učine. —

* * *

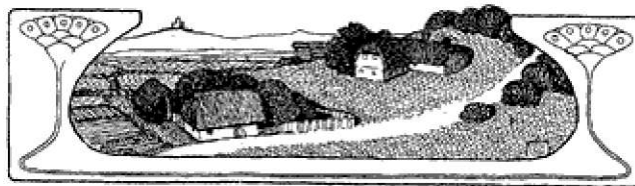
Videli smo torej, da je bil Trubar že leta 1530 župnik v Loki pri Radečah („poli Radučaja“). Dodatno še par drugih opombic.

Pri zgoraj omenjeni listini iz leta 1533 (22. jun.) je Elze pod črto omenil, da je pri listini lepo ohranjen Trubarjev pečat, na katerem se razločno pozna tesar'ska žaklata ali žatlaka. Videti je, da si je izbral Trubar v svoj pečatnik ta znak očetovega rokodelstva iz posebnega spoštovanja do njega, Trubarjev oče je bil namreč tesar ali cimperman (Primeri: „Catehismus s dueima islagama“ str. 525 v Regisstru: „Truberiou Ozha Mihel Truber Zimmerman

¹⁾ Bržkone = v' Vah (Ah), t. j. v Cahe (nach Nachen). Takrat so še prirejali Slovenci vsakih 7 let (1531, 1538, 1545, 1552) velika romanja v Porenje, namreč v Kelmorajn k svetim Trem kraljem in v Cahe. [Primeri Truberjev „Catehismus s dueima islagama“ str. 252: „V tim Ahi se diuice Marye Srakiza, Josefoue hlazhe, V skeli ty terye králi v ti Tryeri Criftuseva fukna fe kashejo“ etc]. Verjetno je, da se je tudi Hudakončevka napotila kot posebna pobožnjakinja na tako daljavno romanje, da se pa ni več vrnila. — Hodeći v' Vah = auf ihrer Pilgerfahrt nach Nachen(?). Lastna imena niso vselej pisana z veliko začetnico in predlog je često spojen s svojim samostalnikom v eno besedo. — Da nam je pa „uvah“ tako tolmačiti, dokazujejo tudi sledeči vzgledi iz Šimuna Kožičića knjižice „od žitija rimskih arhiereov i cesarov“: (list 51.) „Karal veliki umri na konac u v a h u dan 28. jenvara miseca, leto 71. zrasta, cjesa]rastvaže 14“. (Karol Vélíki je umrl naposled v' Vahu 28. dan januarja meseca v 71. letu starosti, v 14. cesarstva) in (list 55.) „Karal 5 Maksimilijanov vnuk od Filipa sina po veliceh smutnah i rasprah meju g[ospod]ju nimšku izbran bisi na konac i krunen srebrnu krunu v v a h u dan 23. miseca oktobra, leto 1520.“ (Karol 5., vnuk Maksimilijanov od Filipa sina je bil po velikih zmedah in prepirih med nemško gospodo naposled izvoljen in s srebrno krono kronan v' Vahu 23. dan meseca oktobra leta 1520). —

malnar, ie S. Jerneia Cerkou na Raftfizhi nepridnu puftil malati“.) Očitane, ki je čitamo v enostranskem poročilu prošta Jakoba Roselenza (Gründlicher Gegenbericht 131, b) je pač menda neopravičeno. Roselenz pravi: „Truber ist ein unverächämter Mann gewesen und hat sich nit geschämmt zuberühmen, daß in der Bawren Auffruhr sein Leiblicher Vatter an einen Baum sey gehendt worden“. Prav isto ponavlja tudi škof Chrön: „Postea [Trub.] publice confessus est per conciones, patrem ejus (Hieronymus Bartolomaeus notarius publicus¹⁾) a rebellibus rusticorum in tumultu suspensum ab arbore“. — Ker ne vemo okolnosti in pravega povoda očetovega obešenja, tedaj tudi ne moremo trditi, da je v Trubarjevem očitnem izpovedanju glede očetove smrti iskati nesramnosti, saj je tudi lahko mogoče, da so ga pobesneli buntovniki obesili zato, ker je trezno miril in svaril ter se slepemu divjanju tolpe ustavljal. — Da bi Trubar kdaj nesramno kršil spoštovanje do očeta in se zadeval ob četrto zapoved, tega ne moremo reči, čeravno ne odobruje vseh njegovih dejanj. Primeri n. pr. „Catehismus s dueima islagama“ stran 267.: „Mui Ozha, kadar ie na Rashici S. Jerneia zehmoshter bil, ie bil puftil to Cerkou vfo enimu Crouashkimu Malariu malati. Ta ie tim Suetnikom, fufeb tim logrom velike brade inu Moftazhe po Tursku inu Crouashku namalal. Natu fo vtim 1528 leitu ty Turki prishli, to Cerkou feshgali inu S. Ierneia Pilda Vkori, kir nei mogel fgoreiti, roke odbili, Ozhi isteknili, inu tu Malane ie vfe prozh palu, timu Malariu ie bil mui Ozha dal duaiffeti Vogerskih Slatih. Te ifte bi bil bule nalushil, de bi bil ene shtiri Voli kupel, inu tim bofim fofedom dal, de bi shnimi bili Orali, fuie Otkoke shiuili.“ —

¹⁾ Zgoraj navedenega izraza Chrönovega „notarius publicus“ pa nikakor ne gre tako razumevati, kakor da je bil Trubarjev oče morda javni beležnik (öffentlicher Notar) v današnjem pomenu. Prim. Hitzinger v Mittheilungen des histor. Ver. für Krain 1865 stran 2 in Dimitz Gesch. Krains II., 198. — Ta „notarius publicus“ pač ni nič drugega kakor Trubarjev „zehmoshter“ t. j. cerkvenščak ali cerkveni ključar, ki ima v imenu srenje (od naroda izbran; *publicus* = *poplicus* od *populus*) nadzorovati oskrbovanje cerkvenega premoženja in zabeleževati cerkvene dohodke in potroške.

Kdaj je bil Trubar v Loki?

Spisal L. Pintar.

redno preidem na novi dostavek, moram popraviti napako, ki se je zadnjič na 207. str. primerila stavcu pri lomljenju na strani, da sta se mu namreč izprémestili predzadnji dve vrsti. Dotično mesto se mora forej glasiti: „ondê se jest jedna očita bludnica, koi biše ime Katarina Šavleča,¹⁾ i jedna vdovica Margareta Hudakončevka²⁾ i jedan njegov stric Grgor Trubar mlinar“, i. t. d. . . .

V zadnjem svojem sestavku sem trdil, da se je Trubar v svojem „Catehismu s dueima islagama“ skliceval na glagolsko postilo in da je kot šef biblijskega zavoda Ungnadovega imenoval Konsul-Aleksandrovićevo postilo „našo postilo“. Ker sem dotično obširno mesto, ki se Trubar nanje sklicuje, v glagolski postili našel, sem se prelahkoverno takoj vdal taki kombinaciji, ki je pa napačna. Na zmoto me je opozoril g. stud. phil. Jos. Mencej, za kar mu bodi izrečena dostojna zahvala. —

Stvar je taka: Trubar se je v svojem „catehismu“ skliceval na svojo leta 1558. tiskano postilo, ki ima naslov „En regishter, ta kashe, kei ty nedelski inu tih drugih prasnikaou Euangelij vtim Nouim Teftamentu fe imajo iskati inu naiti. Per tim ie tudi ena kratka Postilla, Vti fe prau, kateri Nauuki inu Troshti vflakim Euangeliu fufeb fe imao nerbule famerkati inu ohraniti. V Tibingi. V tim Leitu po Cristufeuim Roiftuu M.D.LVIII.“ — Toda ta knjiga se v naši knjižnici ne nahaja in šele na zmoto opozorjen sem si jo naročil iz Gradca. Evo dotični izpisek, iz katerega je razvidno, da sta glagoljaša dotično mesto mutatis mutandis iz Trubarja prepisala:

¹⁾ Šavleča ni kak samostalniški priimek, ki bi ga mogli, kakor bi utegnil kdo misliti, staviti v zvezo s „ščavstvo“ (= nečistoe žitie rastlénnoe), češ da pomeni [*nomen est omen*] toliko kot „ščegoliha, ščapljivka“, ampak je pridevnik, nastavljen s sufiksom *jv* ali od Šavlet ali od Šavlec. Primeri: Marolč (Maroltov) hlapec, zdenča voda (Brunnenwasser), Rupreč (Rupretov) vrh (Ruprechtshöhe). Trubar je torej pravilno postavil Šavleča Katerina, kakor n. pr. pravimo Poznikova Marjana in ne: Marjana Pozniková. Samostalniški priimek bi se moral glasiti Katarina Šavlečka. —

²⁾ Hudakončevka je pa samostalniški priimek in pomeni „posestnica iz Hudega konca“. „Hudi konec“ je namreč vas v občini Sv. Gregor. —

Pred offem inu duaffeti leiti, tedai kadar fem Vloki per Radozhaiu¹⁾ Farmoshter bil, Je bila gori nad Compolom Vuinogradih ena Baba, ta fe ie fuetila²⁾ inu prauila, de S. Sebáftian inu S. Roh vľako nuzh kni prideta, shno gouorita inu velyta, de fe nima na tim hribu nad Compolom inu Shemazhino ena Cerkou fturi inu fařida, aku

¹⁾ Interesantna je Trubarjeva oblika krajevnega imena „Radozhai“, ki se ujema z oblikami, ki so zabeležene v zbirki krajevnih imen, zbrani pri Slovenski Matici. — Po teh zapiskih govore v Litiji: „Rádečej, iz Rádečaja“, adjektiv pa se glasi „ráčinski“; — in ljudje iz okolice ráčinske da pravijo: „v Ráčeji, iz Ráčeja“; tudi savinski plavci baje imenujejo ta kraj „Ráčej“ (iz Radačej).

Potemtakem bi bilo sklepati, da je prvotno krajevno ime napravljeno s priponko „-ej“, — prikazen, ki mi je ni mogoče z obilnimi vzgledi podpreti. Golčaj je gora pri Blagovici s cerkvijo sv. Neže, Butoraj vas na Črnomaljskem, Tomaj vas na Krasu, Belaj vas v Istri, Rožaj v južni Srbiji in Metnaj pri Stični na Dolenjskem. — In če se ozremo po apelativnih imenih, recimo, da je s to priponko napravljen samostalni „kraj“ iz korena *ker-* (odrezati), torej toliko kot *περιμενός* (abgegrenzter Ort; primeri *króno*, amputatus, abgeschnitten, *abgegrenzt*). Navedi bi se dalo samo še par podobnih vzgledov, n. pr. stsl. *brážaj*, kraj, kjer voda brzo teče (brzica, die Schnelle); rus. *uchožaj*, kraj, kamor živali (čebele, sobolji, divjačina) uhajajo; ručaj, kraj, kjer voda šumi in grmi ali ruče, pravzaprav = sopot ali šum in potem sploh šumeči potok; hrv. *krivaj* (Krumbach, rivus tortuosus) in *zavičaj* t. j. rojstni kraj (solum natale — primeri srb. *domaja* z istim pomenom). Besedo „zavičaj“ je Vuk sicer zabeležil s č, ne s ć in jo analogno z „običaj“ izvajal iz korena *vyk-* (navaditi se, priučiti se), češ da pomeni kraj, ki se ga je človek od mladih nog navadil, vendar se mi vsiljuje domneva, da bi utegnilo biti verjetnejše izvajanje iz kor. *vit-*, stsl. *vitati* (habitare), *vitalnica* (*habitatio*) i. t. d., kamor spada tudi izraz *obitelj* (familia, das Heimatshaus), torej *zavičaj*, kraj, kjer se je človek zavital (der Ort, wo man sich eingelebt hat, wo man eingewohnt ist).

Sedanje ime Radeče (plur.) „v Radečah“ je drugotno, nastalo po stanovnikih. Iz prvotnega „Radočaj“ dobimo s priponko „-jan“ obliko „Radočajan“ kakor iz selo seljan, iz trg tržan i. t. d. Radočajan pa se je skrčil v Radočan, kakor je nastalo iz gospoja gospa. Radočane so torej stanovniki Radočaja. Sklanjajo se pa taka krajna imena takole: imen. Radočane (Radeče), rod. Radočan (Radeč), daj. Radočanom (Radečam), mestn. v Radočah (iz „v Radočanah“). Kakor imamo iz starejših oblik Cerkljane, Goričane, Svečane sedanje Cerklje, Goriče, Sveče, tako smo dobili tudi iz starejše oblike Radočane sedanjo Radeče. Iz mestnika Radočah je nemški Ratschach. —

Enako si imamo razlagati obliko „Mettnach“ preko „Metnane“ iz „Metnajane“ od prvotnega „Metnaj“. — Valvasor poroča (X. 220): „Herzog Ulrich verehrte 1263 dem Kloster Sittich das Dorf Mettnach.“ To ne more biti druga vas nego Metnaj, podružnica sv. Marije Magdalene pri Stični. Po Metnaju ima svoje ime tudi Metnajščica ali Črni potok v Šmartinskem okraju. —

Kaj da ime pravzaprav pomeni, pa vendar ne vem povedati. —

²⁾ svetiti se = svetega se delati, svetohliniti. —

tiga ne deio, taku hozhta zhes te ludi inu zhes shiuino tak pomor inu slishe poslati, de malu ludi inu shiuine shiue oftane, onadua tudi hozhta vse Vinograde inu pole itozho pobyti. Takim Babskim Hudizheuim marynem fo ty preprofti ludie Verouali, inu fdaici od leffa inu is dafflag fture eno Capelizho inu fazhno vndu mashouati, shiuino inu drugu blagu offrouati, inu perpraulati kamine htimu fidanu, Ampag iest fem takimu fidanu inu offrouanu mozhnu fubper pridigal inu gouuril, fa tiga volo fo mene hoteli ty farmani na She-mazhini biti, de fem od nih moral pobegniti. Natu poshlem muiga Vicaria Gofpud Jerneia Rugilna hti Babi, inu puftim vprashati, vkateri Vri inu vkakoui shtalti ta dua Suetnika kni hodita, natu ie ona dila, ob polnozhi vfelei dua lipa zherna mosha kni prideta, Htimu ie Gofpud Jernei rekal, nekar ne prau, de fta zherna, temuzh de fta bela, fakai ty Sludy fo zherni, Suetniki fo beli, Ona odguuori, Ja Gofpud, Jest hozho rezhi de fta bela. Glih taku ena druga Baba ie hotela imeiti de bi fe bila ta Tretya Cerkou gori na Bruniki per tih Tryeh Kralih fidala. Blifi muiga royeniga domu per Raftzhizhi, ie ena Cerkou diuice Marye, kir fe prau na Syleuici, Vndu fe ie tudi ena vfem ludem veidezha Curba, tei fo diali Shau-lezha Katerina, Inu ena Vduua Margeta Hudakonzheuka, Inu en mui Stryz Gregor Trubar malinar, Lety Try fo fe tudi veden fuetili¹⁾ inu pravili, koku fe nim Diuiza Maria perkafuie inu hozhe imeiti de fe na Syleuici ni en Nunshki Closhter fafida, fteim praulenem fo tudi hti Cerqui dofti guanta inu shiuine perprauili. Od tiga fo Fary inu zehmoiftri dobru leballi, inu per tim hud konez vfele, Farmoshter te ifte Cerqui ie od fuiga fuaka vbyen, zehmoftre fo Turki vieli, muiga ftryza Gregoria ie enu dryuu vbylu, Hudakonzheuka ie Vuah hodeiozh, nizhe ne uei kei oli koku vmerla. Glih taku ta Cerkou na Sueti Gori per Gorici ie tudi od ene Sludieue Babe gori prishla, Inu te druge Cerque na Gorah skorai vse, Htimu Fary, Shcofi inu nakateri Gofpuduie melzhe, fa volo, kir od taci Malikouih offrou imao dofti meffa hkuhanu, Oli Sludi nee, kir htaki Pregrehi inu Golufy melzhe, fubper ne pridiguio inu ne branio, bode tudi kuhal vtim Peklu vekoma, aku prau Pokure inu per prauim zhafu ne deio.

Glede vprašanja, kdaj je bil Trubar v Loki, se pa s tem iz-piskom prav isto potrjuje kakor s prejšnjim. „Regishter“ je izšel 1558 in dotično mesto pravi „pred offem inu duaffeti leiti“, torej dobimo tudi 1530. —

¹⁾ svetiti se = svetega se delati, svetohliniti. —

Dobo svojega reformatorskega delovanja do 1557 je označil Trubar v knjigi „Tiga noviga teſtamenta ena dolga predguor . . . M.D.LVII., in sicer v „kratki predgovori“ s sledečimi besedami: „Jeſt fem v leto Predguor inu potle vto kratko Poſtillo inu poprei vta dua Catechiſma vſe te potrebne inu nuzne Nauuke inu Troshte poſtauil, katere fem per vas vtim Slouenskim Jeſiku Sedemnaist leit poredu inu potle vtim Nemshkim Jeſiku deſſet leit per Vuzhenih ludeh pridigal“ (t. j. 1530—1547 na Slovenskem in 1547—1557 na Virtemberškem).

Otroci.

Črtica. Spisal Janko Rozman.

a pragu majhne, pritlične hiše, ki stoji v naši ulici, se gnete trojica otrok. Minica je hči kruljavega črevljarja, ki stanuje v tej hiši, Anica in njen bratec Francelj pa sta pisarjeva iz sosednje hiše. Igrajo gospoda in gospo. Anica je mama, Francelj, čeprav nosi še dekličja krilca, — ata, Minica pa je kuharica. Iz vseh kotov so znesli skupaj razne skledice, lončke, kozarec vode, treske, kos kruha in jabolko.

Ata je zelo nemiren gospod. Sedaj vleče svoj črevelj z noge ali privzdiguje krilo, sedaj zopet mu je nasek na poti. Za ženska opravila se ne briga. Mama ga venomer ošteva, toda on se ne zmeni za njeno jezo, kvečjemu ji pokaže jezik. Navadno pa zre mirno s svojimi višnjevimi očmi po ulici in zdi se, kakor da bi se dolgočasil.

Kaj pa je tam? Sredi ceste je zagledal pisan papirček, ki ga zelo mika. Tako je lep in sveti se. Vstane in hoče ponj. Mama pa se zelo boji za ata in ne pusti samega nikamor. Ko zapazi njegovo namero, ga krepko prime okrog pasu in posadi nazaj na prag. Pa o joj! Njegovo golo telesce je v neposredni dotiki s kamenitim pragom in ata pretrese mrz. Nakremži obraz in zaihti. Ali kmalu se umiri in izraz njegovega obraza kaže, kakor bi imel o vseh ženskah že svoje trdno prepričanje, kakor bi hotel reči: Pustimo jih; ž njimi ni dobro imeti opravka. Solnce posije na njegov blede in